

Гайд
по «безбар'єрному спілкуванню»



Етичні засади
інклюзивного
спілкування

Правильне спілкування в інклюзії передбачає використання етичної лексики ("людина з інвалідністю", "людина з ООП"), фокусування на людині, а не на її потребах, надання чіткої інформації, адаптацію стилю спілкування до можливостей співрозмовника, створення безпечного середовища, де люди можуть вільно висловлювати свої емоції та ставити запитання, а також залучення всіх учасників до спілкування для формування толерантного ставлення.

Основні принципи етичного спілкування:

- **Ставте людину на перше місце:**

Завжди говоріть "людина з інвалідністю" або "людина з ООП", а не "інвалід" чи "той, хто потребує особливої допомоги".

- **Говоріть правду:**

На запитання про особливості людини давайте чесні, але доступні відповіді, уникаючи вигадок чи приховування.

- **Будьте конкретними:**

Замість абстрактних пояснень, давайте чіткі інструкції, описуйте дії та процеси, наприклад, показуючи на дошку або використовуючи ілюстрації.

Адаптація комунікації під потреби співрозмовника:

- **Звертайте увагу на сприйняття:**

Враховуйте, як людина сприймає інформацію. Наприклад, для глухої дитини важливо, щоб вчитель говорив, дивлячись на клас.

- **Використовуйте різні канали:**

Якщо людина має порушення зору, описуйте предмети, надавайте інформацію про те, що відбувається навколо.

- **Задавайте уточнюючі запитання:**

Якщо ви не впевнені, чи все зрозуміло, запитайте про це, при цьому не перекладаючи відповідальність на співрозмовника.

Створення інклюзивного середовища:

- **Не ігноруйте запитання:**

Відповідайте на запитання дітей про учнів з ООП, щоб вони не сприймали ці теми як табу.

- **Залучайте до дискусій:**

Залучайте дитину, яка ставить запитання, до обговорення та роздумів, щоб підготувати її до взаємодії з однолітками.

- **Будьте прикладом:**

Покажіть власний приклад інклюзивної поведінки, спілкуючись і дружачи з людьми різного соціального статусу, щоб сформувати коло спілкування дитини.

Спілкування з батьками та дітьми з ООП:

- **Надавайте чітку інформацію:**

Повідомляйте батькам про успіхи та невдачі, але робіть це особисто, а не через асистента.

- **Фокусуйтеся на мотивації:**

Говоріть про досягнення дітей, оскільки мотивація батьків є важливою рушійною силою.

- **Створіть комфорт:**

Якщо ви відчуваєте невпевненість, поділіться цими емоціями, але робіть це етично, не перекладаючи відповідальність на іншого.

Глобальні процеси, що відбуваються у сучасному світі, призводять до руйнування звичних етнічних, політичних, релігійних, мовних зв'язків. Це сприяє кризі ідентичності, наслідком якої стає агресивність, що проявляється на різних рівнях і призводить навіть до збройних конфліктів та війн. Тому толерантність є необхідною умовою розвитку сучасного інклюзивного суспільства.

Інклюзивна культура у закладі вищої освіти являє собою систему взаємовідносин між усіма учасниками освітнього процесу (керівництвом, науково-педагогічними працівниками, здобувачами вищої освіти та працівниками університету), яка функціонує на основі прийнятих усіма цінностей і принципів інклюзивності. Будь-які взаємовідносини починаються з комунікації, тому інклюзивне спілкування має сприяти включеності, розумінню і повазі всіх учасників комунікативного процесу.

Сьогодні комуніканти продовжують використовувати некоректні усталені терміни «інвалід», «людина з обмеженими можливостями» чи з «особливими потребами» та ін., які несуть стереотипний, упереджений зміст, що веде до стигматизації та закріплення дискримінації.

Перше просте правило, яке є найважливішим, центральним в інклюзивному спілкуванні – це слово «ЛЮДИНА», яке завжди має бути на

першому місці. Використовуючи термін «люди з особливими потребами», потрібно зважити на те, що у кожної людини є особливі потреби – ми всі люди зі своїми особливими потребами. А ті, кого так називають – це «люди з інвалідністю». Тому правильно говорити: «людина з інвалідністю», «людина з фізичними / сенсорними / психічними / інтелектуальними / руховими/ ментальними порушеннями», «людина з особливими освітніми потребами (освітня галузь).

ВЧИМОСЯ ГОВОРТИ ПРАВИЛЬНО

Людина з інвалідністю

НЕПРАВИЛЬНО	ПРАВИЛЬНО
➤ Інвалід, каліка; ➤ недієздатний, неповносправний; аномальний; неповноцінний, інклюзивний; ➤ людина з обмеженими можливостями/ людина з обмеженими фізичними можливостями; ➤ людина з особливими потребами ➤ людина з особливостями ➤ людина з нюансами ➤ особлива людина ➤ страждає на інвалідність	➤ Людина з інвалідністю ➤ Людина з фізичними / сенсорними / психічними / інтелектуальними / руховими/ ментальними порушеннями ➤ людина з особливими освітніми потребами (в освітній галузі)

Visual scale: A red bar with a sad face icon transitions into a green bar with a happy face icon, representing the shift from negative to positive language.

Якщо не знаєте, як сказати правильно, починайте фразу «людина з...», а далі зазначайте її риси чи стан здоров'я, якщо це потрібно. До речі, згідно із Законом України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (від 2017 р.), із усіх законодавчих актів вилучено терміни «інвалід», «особа з обмеженими фізичними можливостями», «інвалід війни» та «дитина-інвалід» у всіх відмінках і числах, запроваджуючи у вжиток такі терміни «особа з інвалідністю», «особа з інвалідністю внаслідок війни» та «дитина з інвалідністю».

Якщо людина має розлад рухових функцій, то правильно називати: «людина з порушеннями опорно-рухового апарату», «людина з порушеннями рухової функції», «людина з дитячим церебральним паралічем». Неправильно – «інвалід», «каліка», «недієздатний», «ДЦ-пешник».



ВЧИМОСЯ ГОВОРИТИ ПРАВИЛЬНО

Людина з порушеннями опорно-рухового апарату

НЕПРАВИЛЬНО	ПРАВИЛЬНО
➤ інвалід; ➤ каліка; ➤ недієздатний; ➤ ДЦ-пешник;	➤ людина з порушеннями опорно- рухового апарату; ➤ людина з порушеннями рухової функції; ➤ людина з дитячим церебральним паралічем



Говорячи про людей, які мають порушення опорно-рухового апарату і користуються допоміжними засобами під час руху, варто зауважити на правильній назві – «крісло колісне». Тому в мовленні використовуємо вислови: «людина, яка користуються кріслом колісним», «людина, яка пересувається за допомогою крісла колісного», а не «візочник», «колясочник», «прикутий до інвалідного візка», «інвалід на інвалідному кріслі (візку)» тощо.



ВЧИМОСЯ ГОВОРИТИ ПРАВИЛЬНО

Крісло колісне

НЕПРАВИЛЬНО	ПРАВИЛЬНО
➤ інвалідне крісло; ➤ візок, візочок; ➤ інвалідний візок	➤ крісло колісне 



Тисячі нечуючих людей живуть повноцінним життям, отримують освіту та обирають професію, влаштовують особисте життя. Головне потрібно пам'ятати, що перед Вами – ЛЮДИНА, ОСОБИСТІСТЬ, тому правильно говорити: «людина з порушеннями слуху», «людина з повною / частковою втратою слуху», «нечуючий / нечуюча»

Частина людей з порушенням слуху користується жестовою мовою. Якщо ми вживаємо вираз мова жестів, то насправді, цю мову використовує кожен з нас, коли щось пояснює, говорить, сміється та використовує жести й міміку. А от жстова мова – це мова, яку використовують люди з порушеннями слуху, у неї своя структура, правила та словник. Тому правильно говорити: «жстова мова», «переклад жстовою мовою». Неправильно – «мова жестів», а от термін «сурдопереклад» наразі вважається застарілим.



ВЧИМОСЯ ГОВОРИТИ ПРАВИЛЬНО

Людина з порушеннями слуху

НЕПРАВИЛЬНО	ПРАВИЛЬНО
➤ глухий; ➤ глухонігий	➤ людина з порушеннями слуху ➤ людина з повною / частковою втратою слуху ➤ нечуючий / нечуюча



ЖЕСТОВА МОВА, а не «мова жестів», «сурдопереклад»





Людей, які мають порушення зорового аналізатора коректно називати «людина з порушеннями зору», «людина з повною / частковою втратою зору», «незрячий / незряча (допустимий варіант)». Неправильно: «сліпий», «підсліпуватий», «людина з вадами зору».



ВЧИМОСЯ ГОВОРИТИ ПРАВИЛЬНО

Людина з порушеннями зору

НЕПРАВИЛЬНО	ПРАВИЛЬНО
➤ сліпий ➤ підсліпуватий ➤ людина з вадами зору	➤ людина з порушеннями зору ➤ людина з повною / частковою втратою зору ➤ незрячий / незряча (допустимий варіант)



Шрифт Брайля - це рельєфно-крапковий шрифт





Люди з повною або частковими та значними порушенням зору для письма і читання використовують Шрифт Брайля – це рельєфно-крапковий тактильний шрифт. Користуватися ним можуть незрячі від народження та ті що втратили зір в дитячому, дорослому та старшому віці, а також люди з комплексними порушеннями слуху і зору.

Жестова мова і рельєфно-крапковий тактильний шрифт – це засоби альтернативної та додаткової комунікації (АДК). За міжнародним визначенням цей термін позначає «розуміти і бути почутим» і може здійснюватися за допомогою жестів, міміки, зображень, фотографій, піктограм, технічних засобів тощо. Тому правильно говорити: «людина, яка спілкується за допомогою альтернативних засобів комунікації або людина, яка не говорить (не розмовляє)»

Дуже часто, говорячи про інклюзію, безбар'єрність використовується вираз: «маломобільні люди і люди з інвалідністю». Коли ми використовуємо сполучник «і», ми ніби виокремлюємо дві групи, але люди з інвалідністю є частиною маломобільних груп населення. Тому правильно говорити: «маломобільні групи населення».

ВЧИМОСЯ ГОВОРИТИ ПРАВИЛЬНО

Маломобільні групи населення

НЕПРАВИЛЬНО	ПРАВИЛЬНО
➤ маломобільні люди ➤ люди з інвалідністю	➤ маломобільні групи населення

Below the table, there is a visual representation of a progress bar. The left side, corresponding to the 'НЕПРАВИЛЬНО' column, is red and features a sad face icon. The right side, corresponding to the 'ПРАВИЛЬНО' column, is green and features a happy face icon.

Людей із порушенням сприйняття кольору часто називають «дальтоніками». Термін «дальтонік» уже давно набув зневажливого забарвлення, тому подібні висловлювання є неприпустимими. Коли нам потрібно акцентувати, що людина має порушення сприйняття кольору, ми так і говоримо.

Етикет інклюзивного спілкування дає можливість уникати «мови ворожнечі», виховувати в собі поважне ставлення до людей, їхніх особливостей, їхніх поглядів і обов'язково стане звичним, як миття рук перед прийняттям їжі, якщо його почнуть використовувати повсюдно. Просто варто ставитися до іншої людини так само, як до самої себе, і так само її поважати. Тоді й усі РІЗНІ відразу стануть РІВНИМИ.

Григорій Сковорода писав: «Любов виникає з любові: коли хочу, щоб мене любили, я сам перший люблю».

Вчитись мистецтву жити разом – це стосується кожного!

